

Doğa
20. yil

DÖNÜŞEN DÜNYADA DOĞAMIZI SAVUNMAK

Avrupa
Birliği **sivil
düşün**

"Bu rapor Avrupa Birliği Sivil Düşün Programı kapsamında Avrupa Birliği desteği ile hazırlanmıştır. İçeriğın sorumluluğu tamamiyla Doğa Derneği'ne aittir ve AB'nin görüşlerini yansıtmamaktadır."

Adres: Orhanlı Mahallesi 7102 sokak No:1 Seferihisar / İzmir

Tel: 0850 840 60 49

Faks: 0850 303 92 12

E-posta: doga@dogadernegi.org

Web: www.dogadernegi.org

Raporu hazırlayanlar: Burçin Yaraşlı, Dicle Tuba Kılıç, Özge Yaylalı, Şafak Arslan, Galip Ener

Grafik Tasarım: Silva Doğa Danışmanlık Limited Şirketi

Kapak Çizimi: Gökçe Sümerkan

Avrupa
Birliği **sivil
düşün**

"Bu rapor Avrupa Birliği Sivil Düşün Programı kapsamında Avrupa Birliği desteği ile hazırlanmıştır. İçeriğin sorumluluğu tamamıyla Doğa Derneği'ne aittir ve AB'nin görüşlerini yansıtmamaktadır."

İÇİNDEKİLER

GİRİŞ	3
1. SORUN	4
2. DOĞA SAVUNUCULUĞU BULUŞMALARI	6
3. DOĞA SAVUNUCULUĞU BULUŞMALARI'NIN İLKİ İZMİR'DE GERÇEKLEŞTİ.	7
4. BİRLİKTE NELER YAPMAK İSTİYORUZ?	10
5. DOĞAMIZI SAVUNMAYA DEVAM EDECEĞİZ	12

GİRİŞ

Son yıllarda artan maden, enerji, su ve tarım projelerindeki yanlış planlamalar sonucunda doğada geri dönülmez kayıplar yaşanıyor. Bu tahribata kayıtsız kalmayan kişi ve kurumların doğanın yok edilmesine karşı verdiği mücadele ise her geçen gün artıyor.

Türlerin, yaşam alanlarının yok olmasını engellemek ve geçim kaynaklarını korumak amacıyla alanlarını savunmak isteyen yerel STK aktörlerinin veya kişilerin büyük bölümü yasal haklarını kullanmakta ve dava süreçlerini takip etmekte zorlanabiliyor, gerekli kişi çoğunluğunu sağlayamıyor ya da teknik veriyi derlemekte sıkıntılar yaşayabiliyor. Bu durum alan savunuculuğundaki başarıyı da etkileyebiliyor. Mücadelesini sürdüren kişiler arasında ise etkili iletişim kurabilecekleri, bilgi ve deneyimlerini paylaşabilecekleri bir iletişim ağı mevcut değil. Bu eksiklik savunucuların destek bulmasını ve hızlı harekete geçmelerini zorlaştırıyor.

Doğa Savunuculuğu Buluşmaları, yerel savunuculuk konusunda kişi ve grupların bir araya gelmesini, bilgi ve deneyim paylaşımı yapmasını ve Türkiye'nin farklı noktalarında benzer alanları savunan kişiler arasında güncel bilgi paylaşımının devamlılığını amaçlıyor.

Buluşmaların ilki Avrupa Birliği Sivil Düşün Programı desteğiyle, 18-19 Mayıs 2024'te Seferihisar Doğa Okulu'nda gerçekleşti. Anadolu'nun farklı coğrafyalarından, yerelde söz sahibi ve yapılacak ortak çalışmanın yayılmasında rol oynayabilecek, doğayı yok eden projelere karşı etkili savunuculuk yürüten kişiler davet edildi.

Seferihisar'ın Orhanlı Köyü'ndeki zeytin kıyımına karşı direnen köy halkı.

1. SORUN

Doğayla uyumlu olmayan maden, enerji, su ve tarım projelerindeki planlama ve uygulamalar ekosisteme ve yöre halkına maddi-manevi büyük zararlar veriyor. Çoğu proje yanlış politikalar sonucunda yanlış konumlara, yanlış uygulama süreçleriyle planlanıyor ve çoğunlukla çevresel etki değerlendirmesi (ÇED) sırasında ilgili kurumlardan olumsuz görüş verilmesi gerekirken aksi durumlar gerçekleşiyor. Aynı şekilde denetleme süreçleri de işlemiyor. Bu projelerin ekosistemde bozulmalara sebep olduğu; habitat parçalanması, yangınlar, elektrik çarpması, gürültü ve ışık kirliliği yoluyla kuş, memeli ve yarasalar türleri başta olmak üzere canlılar üzerinde büyük tehlike oluşturduğu yaygın olarak bilinen bir gerçek. Proje alanlarının çoğunun su havzalarını, biyoçeşitlilik sıcak noktalarını, önemli doğa alanlarını, yöre halkının meralarını veya tarım alanlarını tehdit edecek şekilde kapsadığı görülüyor. Türlerin, yaşam alanlarının yok olmasını engellemek ve geçim kaynaklarını korumak amacıyla alanlarını savunmak isteyen yerel STK aktörlerinin veya kişilerin büyük bölümü yasal haklarını bilmiyor, dava sürelerini takip edemiyor, gerekli kişi çoğunluğunu sağlayamıyor ya da teknik veriyi derleyemiyor. Bu durum alan savunuculuğundaki başarıyı düşürebiliyor. Mücadelesini sürdüren kişiler arasında ise etkili iletişim kurabilecekleri, bilgi ve deneyimlerini paylaşabilecekleri bir iletişim ağı mevcut değil. Bu eksiklik savunucuların destek bulmasını ve hızlı harekete geçmelerini zorlaştırabiliyor.

Yanlış tarım ve su politikalarıyla kurutulan Marmara Gölü. Göl kurutulunca kuşlar alanı terk etti ve balıkçılık faaliyetleri sona erdi, alan hukuksuzca tarım alanına dönüştürüldü. Doğa Derneği 2023 yılında paydaşlarıyla birlikte alanın tarım alanına dönüştürülmesine karşı dava açtı.

Fotoğraf: Berkay Tunalı.

2. DOĞA SAVUNUCULUĞU BULUŞMALARI

Doğanın var olma hakkı henüz Türkiye Cumhuriyeti'nde Anayasal güvence altında değil. Bu nedenle, hem yasal hem yasadıőı yollarla doğadaki canlılar ve ekosistemler üzerinde çok büyük bir baskı var. Canlılar yok ediliyor, yaşam alanları tahrip ediliyor ve bunun gibi sayısız hak ihlali yapılıyor. Anadolu doğası binlerce yıldır insan faaliyetleriyle bir bütün içinde var olmuş ve çeőitlenmiş durumda. Türkiye'nin Önemli Doğa Alanları'nın yaklaşık yüzde 60'ı tarım alanları ve meralardan oluşuyor. Dolayısıyla biyolojik çeőitliliđi tehdit eden uygulamalar, kırsaldaki üretimler ve yaőamı da tehdit ediyor.

Doğa Savunuculuğu Buluşmaları, yaőadığı coğrafyada yasal veya yasadıőı yollarla doğayı yok eden projelere karşı çıkan, bu konuda sivil inisiyatif olarak bu projeleri durdurmaya çalışan kişi veya gruplar için yerel savunuculuk konusundaki boşlukları doldurmayı ve Türkiye'nin farklı noktalarında yaşam alanlarını savunan kişiler arasında bilgi paylaşımının devamlılığını amaçlıyor.

Türkiye'deki doğa savunuculuğu konusunda uzman ve bilgi eksikliği ile hatalı projelerin aynı dönemlerde farklı lokasyonlarda gerçekleştirilmesi bazı alanların mücadele verilemeden kaybedilmesine yol açabiliyor. Bununla beraber Türkiye'nin batı bölgesinde gerçekleştirilmek istenen projelerden daha hızlı haberdar olunabiliyor ve yerel aktörler talep ettikleri desteğin karşılığını daha kolay bulabiliyor.

Bu durum o alanı savunacak veya süreçleri sürükleyecek kişilerin eksikliği veya yeterli kapasiteye sahip olmayıőı ile de bağlantılı. Aynı zamanda karar vericiler ve şirketler arasındaki mesafenin daralması, savunucuların dezavantajlı durumda olması gibi nedenleri de bulunuyor. Doğa Savunuculuğu Buluşmaları ile Türkiye'nin farklı alanlarında doğa savunuculuğu yapabilecek kişi sayısının artması ve var olan savunucuların aktif iletiőimle birbirine destek olması bekleniyor. Bu sayede aynı anda farklı lokasyonlarda doğa savunuculuğu faaliyetleri gerçekleştirilebilecek ve biyoçeşitlilik kaybı en aza indirilecek. Bu savunuculuk faaliyetleri ilerleyen zamanlarda devletin hatalı politikalarında zorunlu deđiőikliđe gitmesine neden olacak, geliőigüzel ve bir kişi veya kurumun faydasıyla amacıyla ÇED olumlu kararı verilmeyecek.

Doğa savunucuları arasında iletişim ağının olmayıőı başarı hikayelerinin ve yol haritalarının aktarılmasını engelleyebiliyor. Buluőmalarla Türkiye geneli doğa savunuculuğu iletişim ağı kurulacak ve kişiler deneyimlerini ve ihtiyaçlarını bu ađ üzerinden paylaşacak. Bu sayede daha geniő tabana yayılan bir doğa savunuculuğu söz konusu olacak.

3. DOĞA SAVUNUCULUĞU BULUŞMALARI'NIN İLKİ İZMİR'DE GERÇEKLEŞTİ.

Buluşmaların ilki Avrupa Birliği Sivil Düşün Programı desteğiyle, 18-19 Mayıs 2024'te Seferihisar Doğa Okulu'nda gerçekteŐti.

Anadolu'nun farklı bölgelerinden bu alanda çaba gösteren doğa savunucusu ve sivil toplum aktörlerine ulaŐıldı. Hedef kitle doğa koruma çalıŐmalarında yalnız olmadığını bilme, bir ağın içerisinde rol edinme, başarılı örnekleri gördükten sonra yüksek motivasyonla doğa savunuculuğunda aktif rol oynama gibi ihtiyaçlara cevap buldu.

Program doğa savunculuğunun sosyolojik kısmı, geçmişten günümüze teması ile başladı. Katılımcılar doğa savunculuğuna nasıl başladıklarına, kendi kırılma noktalarına dair sırasıyla söz aldı ve tecrübelerini paylaŐtı.

Ardından Alakır Nehri KardeŐliĐi'nden Birhan Erkutlu Savunuculukta KesiŐimsellik sunumuyla katılımcılara gruplarının tecrübelerini aktardı. Eylemlerin hukuksal, bilimsel ve eylemsel üç farklı ayak üzerine oturtulması gerektiği sonucuna varıldı. Savunuculuk davalarının alanın bilimsel, doğal, arkeolojik, kültürel değerleriyle desteklenmesi, karar alma mercileri ile teması sürdürmesi konusunda hem fikir olundu. Mücadelelerde her renge her sese ağık olunması gerektiği üzerinde duruldu.

BuluŐmaya Anadolu'nun farklı coğrafyalarından gelen katılımcılar.

Avukat Ceren Pinar Gayretli Doğa Savunuculuğunda İnsan Hakları Araçlarının Etkin Kullanımı konusundaki anlatımını gerçekleştirdi.

Avukat Ceren Pinar Gayretli doğayı savunurken insan haklarını kullanmamız gerektiğine dair bir sunum gerçekleştirdi. Sunumunda şu bilgileri de aktardı: “Dünyada en üstün koruma statüsüne sahip hak, insan hakkı. Eğer doğayı savunurken bundan yararlanabiliyorsak neden yararlanmayalım? Birleşmiş Milletler’e göre temiz, sağlıklı sürdürülebilir olan çevre bir insan hakkı. Yani yaşam hakkı. Hava, su, toprak çevreye dair neyi savunuyorsak aslında bu doğayı savunmak demek. Uluslararası ve iç hukukta bunu öne sürebiliyoruz.” Bu oturumda insan hakları araçlarının doğa savunuculuğunda kullanım yöntemleri tartışıldı.

Sonraki oturumda Doğa Derneği’nden Dicle Tuba Kılıç, Doğa Savunuculuğu kampanyalarında sosyal medyada yaptığımız yanlışlar üzerinde durdu. İletişimde yaptığımız en büyük hatalardan birisinin çok fazla mesaj vermek olduğu, okuma ve dinleme becerimiz kısaldığı için karşımızdakine derdimizi anlatma şansını kaybedebileceğimiz, talebimiz neyse en yalın, en net, süslemeden, sadeleştirmeyi hatırlamak gerektiği ortaya çıktı. İletişimde 5N1K konuşuldu. Çok maliyetli şeyler yapmak zorunda olmadığımız, derdimizi en yalın haliyle anlatmanın fark yarattığı tartışıldı.

Doğa Derneği Yönetim Kurulu Başkanı Dicle Tuba Kılıç sosyal medyada yaptığımız yanlışlardan örnekler veriyor.

Bu oturumda bir başka konu da öznelerin birbirine karıştırılması konusu oldu. İnsan türü olarak, yerel insan topluluğu olarak bir alan sadece insan türünün olmamalı, biyoçeşitlilik değerleri de ele alınmalı. Aidiyet içermesi, eksik mesaj içermesi, net olmaması sosyal medyada kullandığımız anlatım dilindeki diğer sorunlar olarak dikkat çekti. Ortak fikir olarak doğayı savunmaya çalışırken, doğayı mağdur göstermemek gerektiği, doğanın bize değil, bizim doğaya ihtiyacımız olduğu benimsendi.

İlk günün sonunda Ar. Gör. Enes Taşoğlu çevresel etki değerlendirme dosyalarının içinde bulunan haritaların önemine değindi. Çevre etki değerlendirme raporları hakkında detaylı aktarımlar ve dosyalardaki haritaların okunurluğu üzerinde durdu. Doğa savunucuları ÇED raporlarını okuyup, değerlendiren kitle olduğundan yıkım projeleri için iki durumla karşılaşılıyorlar. Projeler ya ÇED muaf tutuluyor ya da ÇED sürecine alınıyor ve bir ÇED raporu hazırlanarak onaylanıyor. Proje ÇED'den muaf tutularak onaylanmış ise bu duruma itiraz edip, dava açılabilir. Proje ÇED'e tabi tutulmuş ve süreç başlamış ise bu süreç yakından takip ediliyor. ÇED başvurusu ve dosyası hazırlanırken doğa savunucularının hakkı olan itirazlar ve yöntemler üzerine tartışıldı.

İkinci gün Doç. Dr. Oğuz Kurdoğlu Karadeniz Bölgesi'nde başarılı doğa savunuculuğu örneklerini ve bölgedeki mücadeleleri kronolojik bir düzende aktardı.

4. BİRLİKTE NELER YAPMAK İSTİYORUZ?

Buluşmanın son oturumunda Orhanlı Köyü savunucularının da katılımıyla “Birlikte Neler Yapmak İstiyoruz?” sorusuna cevap arandı.

Oturum Doğa Derneği Onursal Üyesi Güven Eken'in moderatörlüğünde, açılış konuşması ile başladı.

“Biz şöyle bir grubuz; kimilerinin taşları tek tek işleyip güzelleştirmeye çalıştığı, kimilerinin dişleriyle, tırnaklarıyla çalışıp büyük bir kısmı çorak olan bu topraklarda tarımı keşfedip bereketi bulduğu, kimilerinin felsefe ve demokrasi gibi bütün Dünya uygarlığına yön veren fikirleri ortaya koyduğu, kimilerinin birlikte yaşamının bugüne kadar ortaya konmuş en güçlü sırlarını keşfedip limanlarından bütün dünyaya yaydığı, kimilerinin özgürlük için; bu coğrafyanın insanları özgürce yaşasınlar diye savaşa gidip uğruna öldüğü, canını verdiği, kimilerinin bu özgürlük devam etsin diye genç yaşta idam sehпасına gittiği, kimilerinin yurtlarından sürgün olduğu, kimilerinin yüzlerce kilometre yürüdüğü, kimilerinin burayı bir arsa olarak gördüğü; parsel parsel topraklarını, dağlarını, ormanlarını sattığı, kimilerinin bu ülkenin derelerini, suyunu sattığı, kimilerinin ise burası İskoçya değil, burası Afrika değil, burası Amerika değil, burası Anadolu dediği. İşte bu coğrafyayı yaşatmak için savunan çok küçük ve değerli bir grubuz. Bu coğrafyadaki

Doğamızı Savunmak: Birlikte Neler Yapmak İstiyoruz? oturumu.

türdeşlerimizden farkımız var. Bir çok türdeşimiz ne yazık ki burayı bir zenginleşme, bir para kazanma, bir gasp etme mekanı olarak görürken, ben gözlerinizin içinden görüyorum, bir çoğunuzu tanıyorum, tek bir yaprak incinmesin diye canını ortaya koyabilecek insanlar var burada. Biz yaşatmışız Anadolu'yu. Binlerce yıldır buradayız binlerce yıl sonra da burada olacağız. Bundan emin olabilirsiniz.

Anadolu pek çok badirelerden ve yok oluş dönemlerinden geçiyor. Hani vardır ya Dünyanın yok oluş dönemleri, meteor yağmurları falan anlatılıyor. Doğa koruma tarihinin de böyle dönemleri var, son dönem bence kapitalizmin yok oluş dönemi. Uzunca bir süre kapitalizme karşı sivil mücadelenin miladı ne olabilir diye düşündüm. Zannımca 1992 Atatürk Barajı'nın dolduğu yıllar; sivil mücadelenin, kapitalizmin Anadolu doğasına verdiği hasarla başlayan ilk sivil mücadelenin başladığı tarih olabilir. Baraj havzasındaki köylerde yaşayan yaşlılar, anne ve babalarının mezarlarına kendilerini bağladılar, bilen dostlarımız var ve su altında kalarak canlı bedenleriyle, boğularak öldüler. İlk doğa koruma mücadelesinin kapitalizme karşı başlangıcı; Atatürk Barajı olsa gerek diye düşünüyorum.

Ondan evvel devletin yaptığı projelere karşı mücadele edenler var. Daha eskisi var, dahası var. Burada Anadolu'nun bize verdiği hem avantajlar var hem de dezavantajlar var. Şöyle bir avantajı var üzerinde bulunduğumuz coğrafyanın. Yerel ve evrensel arasındaki mesafenin en kısa olduğu yerde yaşıyoruz.

Yerel ve evrenselin birbirine bu kadar yaklaştığı, yerel ve evrensel arasındaki yolun bu kadar kısa sürede, kısa ömürlerle yürüdüğü bir coğrafya yok. Çünkü buradan gelişmiş, sadece insan türü değil bir çok şeyin değişimi. Bu büyük bir güç bizim için. Bu mesafe çok kısa olduğu için sadece vicdanlı olmakla yetinmemiş Anadolu'lular; aynı zamanda düşünceyi bir manada terbiye etmişler. Kavrama dönüştürmüşler. Birlikte yaşamının imecenin kurallarını yazmışlar ve demokrasiyi yaratmışlar.

Doğa hareketi artık en uzun yaşına ulaştı. Yaşını hiç göstermediği yaştayız biz artık doğa hareketinin. En zor dönemdeyiz. Büyük bir güç var arkada, birikim var. Anadolu'nun binlerce yıllık birikimi var. Akdeniz var, uygarlıklar var. Atatürk Barajı'nda ölen analarımızdan, dedelerimizden başlayan bir hareket var.

Ben sorumluluğumuzun güzelliğini de hatırlatmak isterim. Bunu nasıl yerine getirebiliriz? Ne yapabiliriz? Dernekleri araç olarak nasıl kullanabiliriz. Genel olarak ne yapabiliriz." diyip sözü katılımcılara bıraktı.

Tuba Kılıç Karcı 20 yıldır doğayı savunurken kurmaya çalıştığımız ağlarda, örgütlenme çabalarında Anadolu kültürünü çabalarımıza entegre etmekte ve onun köklerinden yeşertecek yöntemleri bulma ve kullanma becerimizde bir miktar geride olduğumuzu ifade etti. Güzel örneklerin yaşandığı yerleri düşününce; başarılı doğa savunuculuğunun arkasında Anadolu'nun imecesini yaşatmış ve kullanmış olmalarının etkili olduğunu belirtti.

Kuzey Ormanları Savunması'ndan Esmanur Çağlak büyük yokoluş karşısında ne kadar direnebiliriz, ne kadar durdurabiliriz, ne kadar önlenabilir bir yok oluş diye sordu. "Karşımızda büyük şirketler, halkına karşı gelen devlet ve Anadolu'nun çeşitli yerlerine yayılmış doğa savunucuları var. Bu önlenebilir mi? Üçüncü Köprü, İstanbul Havalimanı'na karşı mücadele ettik ve hepsi yapıldı." dedi. Doğa direndikçe gücümüzü doğadan alıyoruz ama ne kadarını durdurabiliriz kısmında genç bir doğa savunucusu olarak çok umutlu olamadığını anlattı.

İzmir Orhanlı Vadisi savunucularından Berrin Eralp "Son yıllarda çok umutsuzdum ama son günlerde umutlanmamız gerektiğini düşünüyorum. Kötü döngünün içinden çıkmak üzereyiz. Anadolu'da çok küçük bir değişim oluşmaya başladı. Bu birikip birikip, çok büyük bir değişime dönüşecek. Yaşlısı, gencisi biz bir arada oldukça tünelin sonunda ışık olduğunu biliyorum. Umudum var, çalışmaya devam edelim. İyi şeyler biriktikçe büyüyecek, iyi bir döngüye geçeceğiz." dedi.

Doç. Dr. Oğuz Kurdoğlu "Ekonomik zorluklar, doğal varlıklar üzerindeki baskıyı arttırdı fakat olabildikçe birlik olup hem siyasal iktidarı, hem meclisi zorlamak zorundayız. İkna ve doğru bilgi ile sorunu orada, karar vericilerle çözeceğiz." diye belirtti.

Oturum birlik olmanın, birbirimizden haberdar olmanın, destek istemenin ve bu buluşmalara devam etmenin önemini konuşarak sona erdi.

5. DOĞAMIZI SAVUNMAYA DEVAM EDECEĞİZ

Doğa Derneği 20 yılı aşkın süredir Hasankeyf'ten Doğu Karadeniz'e, İzmir Gediz Deltası'ndan, Doğanyurt bölgesine kadar Türkiye'nin birçok noktasında doğa koruma mücadelelerinin içinde yer almıştır. Son yıllarda İzmir Seferihisar Orhanlı köyünde Jeotermal Enerjiye karşı özverili bir şekilde doğa savunuculuğu yürütmekte ve örnek teşkil eden başarılar elde etmektedir.

Hedefimiz eğitimler, buluşmalar ve toplantılar sonucu daha etkili savunuculuk faaliyetleri yürütebilmek, daha fazla kişiye ulaşabilmek ve bu amaçlarla etkili bir iletişim ağı için ilk adımı atmak. Medya ve toplumdaki bilgi kirliliği, şirketlerin ve söz söyleyicilerin doğadan en yüksek seviyede yararlanma üzerine kurdukları politikaların oluşturduğu zorluklara karşı ortaklarımızla birlikte büyüyerek ve doğru bilgiyi yayarak kamuoyunda farkındalık oluşturmaya devam edeceğiz.

Doğa
20. yd